

Ло Сяо Luo Xiao

Аспірант кафедри теорії та історії мистецтв, Національна
Академія образотворчого мистецтва і архітектури

Postgraduate student, Department of Theory and History
of Art, National Academy of Fine Arts and Architecture

e-mail: 976076528@qq.com | orcid.org/0000-0003-4352-7809

Китайська академія живопису: становлення, розвиток, завдання

Chinese Academy of Painting: Formation, Development, Objectives

Анотація. Метою розвідки є дослідження процесу становлення та розвитку Китайської академії мистецтв крізь історичну призму і аналіз її сучасних завдань. Методологія дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів: історичному, аналітичному, методі порівняння та логічному методі (що дає змогу систематизувати нові знання, не повертаючись до емпіричних розрахунків). У роботі чи не вперше в українській історіографії та мистецтвознавчих студіях наголошено на особливостях розвитку Китайської академії мистецтв як важливого елемента виховання та навчання майбутніх митців Піднебесної. До того ж вказано на важливі структурні зміни у діяльності образотворчої галузі Китаю. Визначено, що впродовж X–XII століть академія була потужним освітнім закладом із власною ієрархією викладачів і системою навчання, а на початку XX століття китайські майстри намагалися поєднати традиційне та сучасне їм європейське мистецтво. Дано оцінку сучасного стану освітнього процесу і суспільного значення діяльності Китайської академії мистецтв.

Ключові слова: академія, Китай, живопис, навчання, завдання.

Актуальність теми дослідження. Вивчення історії освітньої системи китайського живопису є важливим завданням для дослідників з огляду на активний розвиток цієї галузі як на батьківщині, так і в сучасному світі загалом. Поєднання традиційних елементів культури із модерним мистецтвом створюють суміш різних художніх напрямів, вивчення яких ще потребуватиме осмислення. Водночас, починаючи «ad fontes», підґрунтя такого розвитку — китайська академія живопису, її історія та сучасні виклики — потребують докладнішого аналізу.

Мета роботи: проаналізувати становлення, розвиток та завдання китайської академії живопису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження китайської академії живопису не отримало належної оцінки в українських мистецтвознавчих студіях. Щоправда, ґрунтовна розвідка належить О. Іоновій та П. Чжиюну [3]. Науковці, зокрема, дійшли висновку про те, що на початку XXI століття художня вища професійна освіта Китайської Народної Республіки відзначається дотриманням спільної стратегії відкритого співробітництва з іноземними освітніми закладами для встановлення довгострокових відносин у сфері наукових розробок, академічних обмінів та навчання викладачів і студентів. Я. Гуан у своїй розвідці присвятив увагу історії розвитку художньої освіти в Китаї [2]. К. Клунас простежив етапи

розвитку китайської художньої культури, визначивши важливість традицій. У роботі використано також інші праці китайських та європейських науковців, спрямовані на всебічне охоплення теми [5].

Виклад основного матеріалу. Розвиток академії живопису, унікальних для Китаю, пройшов два етапи. Перший пов'язується зі стародавньою придворною академією, а другий — сучасною академією живопису. Стародавня придворна академія живопису зародилася у період П'ятої династії (907–960), найбільшого розвитку вона досягла в епоху династії Сун (960–1273).

Уже в той період вона була освітнім, практичним і методологічним центром зі спеціальними майстернями для виготовлення мистецьких творів. Як це і належить державній установі, академія мала штатний розклад і організовувалася за ієрархічним принципом. Очолював академію «начальник», який підкорявся безпосередньо адміністрації імператора. На наступних щаблях в штатному розкладі стояли посади (ранги): «шанобливо очікуючого», «наставника в мистецтві» і «учня». Члени академії отримували не тільки державну платню, а й спеціальні почесні звання і нагороди та прирівнювалися до чиновників вищих цивільних рангів [2, с. 198].

Водночас роботи, які виконували художники академісти на замовлення двору, нерідко додатково

оплачувалися. Митці повинні були займатися викладацькою діяльністю та вести науково-дослідницьку роботу з теорії живопису і його прикладних аспектів. У вільний від службових обов'язків час вони мали право виконувати замовлення приватних осіб і створювати певні «шедеври» на продаж. Будучи професійною установою із найкращими китайськими художниками, стародавня придворна академія не лише долучилася до створення великої кількості картин для імператорської сім'ї, а й залишила для нащадків незліченні мистецькі скарби.

Традиції предків не були забуті у Піднебесній, хоча за останні століття Китай пережив справжні турбулентні зміни. Зокрема, ХХ століття для художньої освіти стало часом глобального впливу спочатку культурних зразків Заходу, а пізніше — радянської системи вищої мистецької освіти. Це спричинило нові стилеві пошуки, наприклад, поєднання традиційного китайського живопису із канонами західного мистецтва. Водночас від 1978 року, коли вища освіта в Китаї отримала можливість відродитися після «культурної революції», настав вдалий період для відбудови і для відродження художньої освіти загалом. Викладачі закладів вищої освіти отримали змогу працювати за фахом, відновилися наукові студії. Від 1979 року китайські митці знову одержали право здобувати освіту за кордоном. Подальша лібералізація соціуму у 1980-х активізувала тенденції, розпочаті у першій половині ХХ століття: експерименти в образотворчому мистецтві дали художникам змогу повно і яскраво демонструвати творчі здібності. Тож успіхи модерних живописців ґрунтуються на вдалих експериментах майстрів минулих поколінь, які б не відбулися без новацій у сфері художнього навчання. Це значно збагатило китайське художнє мистецтво ХХІ століття, яке нині відоме демократичними свободами, різноманітними напрямками та чималою кількістю обдарованих талантів [3, с. 80].

У сучасну епоху академія є майданчиком для художньої творчості та науково-теоретичних досліджень. Поміж основних функцій академії вагоме місце посідає відбір та навчання обдарованих митців. У цій площині основними пріоритетами установи є формування дієвого механізму щодо відбору художників для розширення чи «відкриття» їхніх талантів у різних мистецьких жанрах. Так, творча діяльність та дослідницька робота є обов'язковими напрямками у сучасній академії живопису. Зауважимо, що частина дослідно-орієнтованих спеціалістів (у порівнянні із митцями) є невеликою. З цього приводу відомий китайський мистецтвознавець Ван Цзінвей, висловлюючись щодо набору та підготовки талантів в академії зауважив: «В академії необхідно не тільки оптимально організувати професійну структуру, а й розширити й оновити саму теоретичну систему. Вона має докласти всіх зусиль для допомоги становленню майбутніх професіоналів, виховання їхніх спеціалізованих навичок з метою використання їхнього потенціалу для подальшого розвитку академії» [4, с. 245].

Відзначимо, що традиції виховання митців справді глибокі. Так, класичний китайський живопис — це ключ

до розуміння образотворчих звичаїв культури великого народу. Традиційна китайська картина — це триєдність живопису, каліграфії і поезії. Переважно на сувої ми бачимо каліграфічно виконаний напис — зазвичай вірш автора картини, філософа, поета, ліричні мотиви і настрої якого пов'язані з тим, що зображено на полотні [9, с. 180]. Живий каліграфічний штрих, яким виконують китайські ієрогліфічні написи, близький за своїм характером до мальовничого штриху, оскільки в основі ієрогліфа лежить спрощений, стилізований малюнок. Китайські живописці майже завжди були одночасно каліграфами і вченими, ерудитами, що зналися на літературі, поезії і філософії [1]. Сучасне китайське образотворче мистецтво також вирізняється цими трьома складовими, але удосконалюється із плином часу.

Відповідно до основних завдань провідної академії живопису, місцеві художні академії розробили комплексні програми набору персоналу для теоретичних досліджень. Це дає змогу зберегти не лише сталі художні традиції, а й зосередитися на розвитку мистецьких наукових розробок (експериментальних досліджень). Нині завдяки суворому відбору локальні мистецькі академічні установи і далі розширюють команду співробітників, які займаються теоретичними дослідженнями. Цей механізм відбору фахівців сприяє тому, що напрями досліджень, встановлені в академії, розширюються та стають більш різносторонніми.

Беручи до уваги аналіз підготовки художників, зауважимо, що академія намагається, з одного боку, створити сприятливу культурну атмосферу, а з іншого — організувати наукові академічні обміни, виставки робіт і міжнародні культурно-мистецькі події для художників. Це впливає на різнобічний розвиток творчості та академічних досліджень. Зокрема, на відміну від традиційного китайського живопису, основним принципом європейського класичного академічного мистецтва є створення докладного зображення довколишнього світу. З цієї причини об'єкти зображували не в одиничному вигляді і значенні, а в природному середовищі світу довкола них. Європейська картина не була умоглядним (філософським) відображенням буття, а була візуальним відображенням миттєвостей життя [5, с. 106]. Тому ідея простору в західному мистецтві вирішувалася іншими методами, ніж це було в традиційному китайському живописі: і за допомогою живописно-тонального кольору, і при використанні системи просторової перспективи. Для китайських художників така система була складною, але необхідною для розширення мистецьких горизонтів. Відтак, чимало сучасних молодих митців вчилися в європейських установах. Одні шукали можливості поєднання західного образотворчого мистецтва із китайською традиційною культурою, а інші прагнули освоїти європейську картину із метою створення нового авторського стилю. Усі ці починання нині підтримує академія, яка сприяє міжнародним обмінам студентів [8, с. 15–18].

Позитивна практика такої діяльності уже відома в історії. Наприклад, на початку ХХ століття група

художників, які здобули освіту в Європі, Америці, Японії, і повернулися до Китаю, оголосила про наміри підтримати ініціативу зі становлення нової системи китайського художньої освіти. Одне з пріоритетних завдань полягало в синтезі національних традицій та європейської моделі художньої освіти. На початковому етапі розвитку в художній школі викладали багато відомих художників і викладачів мистецтва, як-от Чен Шіцзен (1876–1923), Чанг Шухонг (1904–1994), Хуан Бінхун (1865–1955), Пань Тяньшоу (1897–1971). Група студентів, таких як Ван Сюетао (1903–1982), Лей Гуйюань (1906–1989), згодом увійшли в історію як піонери модернізації мистецтва в Китаї. Створювалися також нові професійні заклади. У квітні 1938 року в місті Яньань було засновано Академію мистецтв Лу Сюнь. Установа стала першою всеосяжною художньою академією, створеною Комуністичною партією Китаю під час антияпонської війни, і однією з попередниць Центральної академії мистецтв в Пекіні. Освітня модель Академії мистецтв Лу Сюня заклала основу художньої освіти та творчості в новому Китаї [6, с. 25].

Китайська академія мистецтв не є закритою установою, її діячі підтримують тісний зв'язок із громадськими організаціями. Це сприяє формуванню тематичних художніх виставок, організації мистецтвознавчих лекцій для широкого загалу [7, с. 325]. Такі заходи не тільки підвищують загальний мистецький рівень художників, але і створюють для них можливість кращої інтеграції у суспільство. Наприклад, виставка «Ганьсуська академія живопису — паломництво в Дуньхуан» продемонструвала художні та наукові досягнення Ганьсуської академії живопису упродовж останніх років. Тут були представлені роботи різних поколінь художників. Це дало змогу відвідувачам зрозуміти еволюційність образотворчого мистецтва у Китаї. Під час цієї виставки академія також провела академічні семінари, зустрічі з профільними митцями та аматорами [3, с. 83]. Ці заходи дають змогу створити якісну платформу для обміну досвідом та художньої творчості.

Так, сучасна академія живопису Китаю є професійною регіональною установою для художньої творчості та досліджень. З іншого боку, академія не лише надає платформу для місцевих художніх талантів, але й забезпечує мотивацією молодих митців. Це сприяє тому, що художники мають більше часу для творчості. До того ж, академія підтримує міжнародне співробітництво серед живописців, створюючи необхідні умови для відряджень за кордон (за обмінами) для здобуття досвіду в іноземних мистецьких школах.

Академія також опікується прогресом творчості митців та бере на себе певні соціальні зобов'язання. Зокрема, 2019 року було організовано та успішно проведено захід «Культурою зустрічають весну, мистецтво служить народу». Суть цієї події полягала у тому, що група вихованців академії працювала в сільській місцевості. Так, художники вирушили в Лонган (автономний округ Гуансі-Чжуан) аби привезти новорічні дарунки місцевим жителям — традиційні парні смуги червоного паперу із новорічними побажаннями. Також вони дарували

свої картини та пожертвували селу понад 700 000 юанів для зміцнення та реконструкції старих будинків. Окремо наголосимо на творчих вечорах, які познайомили місцеву молодь із художньою діяльністю.

Робота академії вірна творчому курсу «нехай розцвітають сто квітів, нехай сперечаються сто шкіл», але, водночас, не віддаляється від забезпечення та опіки над соціальним добробутом. Коли після сильного землетрусу у китайському місті Веньчуань виникла потреба у допомозі, академія живопису організувала художників. Їхнім завданням стала моральна підтримка постраждалих та рятувальників — митці зображували незабутні та зворушливі моменти порятунку і надання допомоги постраждалим, демонструючи глибоку підтримку місцевим мешканцям. Художники академії також подарували провінції Сичуань чимало мистецьких творів. Крім того, вони також надсилали необхідні матеріали у бідні гірські райони і створювали спеціальні сільські культурні заклади, прагнучи допомогти місцевим талантам досягнути живопис. Ці заходи впливають на створення позитивного іміджу академії.

Сучасне виховання митців у Китаї має певні труднощі. Наразі існує проблема в навчальних планах: деякі дисципліни повторюються упродовж навчання, перетинаються між собою, що негативно позначається на підготовці учнів. Для уникнення таких негараздів академія пропонує вільні творчі простори (своєрідні «коворкінги»), де обдаровані молоді художники мають змогу вдосконалювати свої навички та експериментувати із стилями. Відповідно до різних потреб студентів у вивченні типології художніх напрямів необхідно врегулювати навчальний план і розширити кількість дисциплін. Водночас наголосимо на зміцненні зв'язків між мистецтвом та іншими гуманітарними науками. В сучасних умовах академія дотримується концепції «орієнтованості на людину», її працівники розглядають художню творчість та теоретичні дослідження як сильний імпульс не лише для розвитку мистецтва, а й соціальної культури Китаю у цілому [2, с. 200].

Після реформ і політики відкритості, особливо від початку XXI століття, у вищих художніх закладах Китаю відбулися глибокі зміни. Хоча в нинішньому контексті мета і функціональність художньої освіти відрізняються від початкових методів викладання, особливості самої дисципліни залишаються незмінними. У той же час мета і функціональність художньої освіти нового часу мають позитивне значення та важливі для розвитку людської творчості, яви і мислення.

У цьому сенсі художня діяльність — це не тільки тренування і здобуття потрібних навичок, а й просвітництво з відповідною орієнтацією мислення та формуванням цінностей. Зміни в демократичному просторі мистецтва створюють інтерактивні механізми творчості. Водночас фахівці розглядають способи його адаптації до проблем соціального, економічного і культурного розвитку. У порівнянні зі старими європейськими мистецькими інституціями, художня академія в Китаї залишається ще молодим осередком (попри глибоку історію), але динаміка його

розвитку дуже швидко. Упродовж ХХ століття найбільше наголошувалося на підготовці кваліфікованих, проте вузько обмежених художніх кадрів. Також ігнорувалося розкриття творчого мислення майстра. Сьогодні існує необхідність у перетворенні єдиної моделі підготовки художніх кадрів на багатоеlementну модель, еволюції методик індивідуального підходу до кожного художника [5, с. 116].

Задля подальшого розвитку мистецької галузі потрібно поєднати традиційну культуру з інноваційною думкою [10, с. 213]. В історії розвитку китайського живопису протягом тисячоліть існували періоди незрівнянної слави та періоди поступового занепаду. Історичний досвід вказує, що потрібно дотримуватися філософського принципу про те, що кризи ведуть до змін, а зміни ведуть до інновацій. Тож академії для подальшого повноцінного виконання своїх функцій потрібні нововведення, аби досвід минулого служив нинішнім поколінням, що забезпечить невідпинний розвиток китайського живопису. Це необхідно для діалектичного аналізу традицій та інновацій на основі китайських принципів живопису. Тож сучасне образотворче мистецтво Китаю на базі академії має прагнути до інновацій у традиціях [1].

Для успадкування китайської традиційної культури академії повинна надалі виконувати свої програми. Молоді митці мають освоїти різні техніки, перш ніж творити власні живописні твори. Це дасть їм змогу сформувати власний живописний стиль на основі вже здобутих навичок та знань. Їхні мистецькі твори не повинні імітувати стародавній живопис, але привносити щось нове

у розвиток культури. Для цього студенти мають «успадкувати» тематику старих шкіл, усвідомити, що китайський живопис — це сучасне мистецтво з власною системою, створеною китайськими етносами шляхом накопичення тисячолітнього досвіду. Аби китайський живопис справді інтегрувався до сучасного світового мистецтва, необхідно послуговуватися принципами модифікацій та інновацій. Напевно, по-справжньому цей процес вдасться реалізувати завдяки невідпинним зусиллям кількох поколінь митців.

Висновки. Китайська академія живопису пройшла тривалий шлях розвитку. Упродовж Х–ХІІ століть вона була справжнім освітнім закладом із власною ієрархією викладачів, системою навчання (яке включало також оволодіння філософією та поезією). Попри успіхи та славу окремих художників, бурхливий розвиток образотворчого мистецтва припав на ХХ століття. На його початку китайські майстри намагалися поєднати традиційне та сучасне їм європейське мистецтво, проте надалі місцеві традиції зазнали удару від «культурної революції». Нині робота академії достатньо демократична, і китайське мистецтво повертається до вільного діалогу. Водночас академія не забуває про соціальні проекти, головним її завданням є служіння народу. З цієї причини вона бере участь в урядових ініціативах та у деяких аспектах підтримує соціалістичне мистецтво. Сучасними викликами, що стоять перед академією, є подальша інтеграція зі світовим мистецтвом, удосконалення навчальних планів та поєднання традиційного мистецтва із сучасними тенденціями та напрямками, що забезпечить збагачення китайської культури загалом.

Література

1. Ван Ш. Художественное образование в Китае в XX веке: национальные черты, международные тенденции и российское влияние (на примере Центральной академии изящных искусств) // *Культура и искусство*. 2021. № 4. С. 54–65. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=35397 (дата обращения: 04.02.2022).
2. Гуан Я. Из истории развития художественного образования и традиционной живописи Китая // *Теория и практика общественного развития*. Педагогические науки. 2013. № 1. С. 197–201.
3. Ионов О., Пей Ч. Становления вищої художньої освіти Китаю ХХ століття // *Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 62. С. 79–86.
4. Хань Бин. Трансформация культурных функций китайской живописи ХХ и начала ХХІ в.: сравнительный анализ. Гуманитарный вектор. 2012. № 3. С. 240–246.
5. Clunas C. *Chinese Painting and Its Audiences*. Princeton: University Press, 2017. 293 p.
6. Gao J. *The Relationship Between Writing and Painting in Ancient China*. Aesthetics and Art. Berlin; Heidelberg, 2018. P. 17–30.
7. Guangcai Y. *The Construction of the Chinese Academic System: Its History and Present Challenges* // *Frontiers of Education in China*. 2009. Vol. 4. P. 323–342.
8. Li Z. X., Huan C. *Chinese and North American culture: A new perspective in linguistics studies* // *Linguistics and Culture Review*. 2019. Vol. 3(1). P. 14–31. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v3n1.13>

References

1. Wang, S. (2021). *Khudozhestvennoe obrazovanie v Kitae v XX veke: natsionalnyie chertyi, mezhdunarodnyie tendentsii i rossiyskoe vlianiye (na primere Tsentralnoy akademii izyaschnyih iskusstv)* [Art education in China in the XX century: national traits, international trends, and Russian influence (on the example of the Central Academy of Fine Arts)]. *Kultura i iskusstvo*, 4, 54–65. https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=35397
2. Guang, J. (2013). *Iz istorii razvitiya hudozhestvennogo obrazovaniya i traditsionnoy zhivopisi Kitaya* [From the history of the development of art education and traditional painting in China]. *Teoriya i praktika obschestvennogo razvitiya. Pedagogicheskie nauki*, 1, 197–201.
3. Ionova, O. & Pei, Z. (2019). *Stanovlennia vyshchoi khudozhnoi osvity Kytaiu XX stolittia* [Establishment of China Higher Art Education in Twentieth Century]. *Pedahohika ta psykhohohiia*, 62, 79–86.
4. Han Bing (2012). *Transformatsiya kulturnyih funktsiy kitayskoy zhivopisi XX i nachala XXI v.: sravnitelnyiy analiz* [Transformation of Chinese Painting Cultural Functions in the 20th and Early 21st Centuries: A Comparative Analysis]. *Gumanitarnyyi vektor*, 3, 240–246.
5. Clunas, C. (2017). *Chinese Painting and its Audiences*. Princeton: Princeton University Press.
6. Gao, J. (2018). *The Relationship Between Writing and Painting in Ancient China*. In *Aesthetics and Art* (pp. 17–30). Springer, Berlin, Heidelberg.

9. Oda R., Niwa Y., Honma A., Hiraishi K. An eye-like painting enhances the expectation of a good reputation // *Evolution and Human Behavior*. 2011. Vol. 32(3). P. 166–171. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.11.002>
10. Ruble R. A., Zhang Y. B. Stereotypes of Chinese international students held by Americans // *International Journal of Intercultural Relations*. 2013. No. 37(2). P. 202–211. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.12.004>
7. Guangcai, Y. (2009). The Construction of the Chinese Academic System: Its History and Present Challenges. *Frontiers of Education in China*, 4, 323–342.
8. Li, Z. X., & Huan, C. Y. (2019). Chinese and North American culture: A new perspective in linguistics studies. *Linguistics and Culture Review*, 3(1), 14–31. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v3n1.13>
9. Oda, R., Niwa, Y., Honma, A., & Hiraishi, K. (2011). An eye-like painting enhances the expectation of a good reputation. *Evolution and Human Behavior*, 32(3), 166–171. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.11.002>
10. Ruble, R. A., & Zhang, Y. B. (2013). Stereotypes of Chinese international students held by Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(2), 202–211. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.12.004>

Luo Xiao

Chinese Academy of Painting: Formation, Development, Objectives

Abstract. The study covers the formation, development, and objectives of the Chinese Academy of Painting. Particular emphasis is on the current stage of its work and the tasks it is designed to solve. The research methodology is based on the use of general scientific methods of scientific work: historical, analytical, method of comparison, and logical method (operating with knowledge and means of obtaining it that allows to systematize new knowledge without returning to empirical calculations). For the first time in Ukrainian historiography and museum studies, the work highlights the features of development of the Chinese Academy of Painting as an important element of training of future artists of China. In addition, significant structural changes in the activities of the modern system of training in this field of art are pointed out. Conclusions. During the 10th–12th centuries the academy was a powerful educational institution with its own hierarchy of teachers, a system of education (which also included the mastery of philosophy and poetry). At the beginning of the twentieth century, Chinese masters tried to combine traditional and contemporary European art. Today, the work of the Academy is quite democratic, and Chinese art is returning to free dialogue. At the same time, the Academy does not repudiate social projects, its main task is to serve people. Young artists have to master various techniques, first of all to create their own paintings. This will give them the opportunity to form their own painting style based on already acquired skills and knowledge. Their artworks should not imitate ancient painting but also bring something new to the development of Chinese culture. Hence, Chinese painting is a modern art with its own educational system, created by Chinese ethnic peoples through the accumulation of millennial experience.

Keywords: Academy of painting, China, painting, training, objectives.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2022